Werken in een kleuterwereld

Reflecteren op je handelen als kleuterleerkracht
Deel 2

leuker.nu
leren en uitgeven kan écht revolutionair

©2020, Bianca Antonissen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

NUR 190
ISBN 978-94-0361-132-7
Eerste druk 2020

Redactie:	Marita Weener, www.redactiebureaumaritaweener.nl
Ontwerp en vormgeving:	Sabrina Wakker, www.wakkerdesign.nl
Illustratie omslag:	Freepik
Illustraties binnenwerk:	Freepik
Fotografie binnenwerk:	Caroline Farret Jentink
Uitgever:	Sabine Kokee, www.leuker.nu
Druk:	Maak je eigen onderwijsboek, www.maakjeeigenonderwijsboek.nl

Werken in een kleuterwereld

Reflecteren op je handelen als kleuterleerkracht

Deel 2

Bianca Antonissen

leuker.nu
leren en uitgeven kan écht revolutionair

INHOUD

Voorwoord 6

Thema 1 Reflecteren op jezelf als leerkracht **8**

1. Waarom zou jij moeten reflecteren op jezelf als leerkracht? 9
2. Reflecteren, hoe doe je dat? 13
3. Ja, maar… 17
4. Waar begin ik? 21
5. Van grote sprong naar kleine stap 23

Thema 2 De start van het schooljaar **26**

1. Lokaal inrichten 27
2. Tips voor hoeken aan het begin van het schooljaar 31
3. Een standaardrecept voor een hoek bestaat niet 33
4. Hoe kun je SPEL opnemen in je beredeneerde aanbod? 35
5. Show, don't tell – Laat ontdekken, leg niet uit 37
6. De kunst van het afwachten 39
7. Communicatie met ouders 41

Thema 3 Werken met thema's **44**

1. Thema's voorbereiden in je eigen tijd? 45
2. Hoe werk je een goed thema uit? 49
3. Abstract thema, toch spelen 53
4. Betrek kinderen bij het thema 57
5. Wat doe je tijdens een themaloze week? 61

Thema 4 Taal en rekenen **64**

1. Rekenonderwijs aan kleuters 65
2. Rekenactiviteiten in de kring 67
3. Vijf tips voor een uitnodigende rekenhoek 71
4. Spelen met letters 75
5. Kleuters en letters/cijfers schrijven 77

Thema 5 Buitenspelen 82

1. Het belang van vies worden 83
2. De zandbak moet blijven 85
3. Buitenlesdag 89
4. De moestuin voor slimme kleuters 93

Thema 6 Jij als kleuterleerkracht 96

1. Waarom moet er op de opleiding specifieke aandacht voor het jonge kind zijn? 97
2. Zou jij een kind in jouw klas willen zijn? 99
3. Werkdruk 101
4. Nee zeggen 103
5. Vier dingen waar je als leerkracht mee mag stoppen 107
6. To-dolijst: zorgen dat je alles gedaan krijgt 109
7. Hoe rond je je schooljaar goed af? 113

Over de auteur 115

VOORWOORD

Wat fijn dat jij gaat beginnen aan *Werken in een kleuterwereld deel 2*! In 2018 schreef ik mijn allereerste boek voor kleuterleerkrachten, dat ik als titel *Werken in een kleuterwereld* meegaf. Dat boek ontstond doordat ik merkte dat ik op de teksten die ik elke week via mijn nieuwsbrief de wereld in stuurde altijd veel reacties kreeg, maar dat ze daarna eigenlijk 'weg' waren. Ze stonden niet op mijn website, waren nergens terug te lezen. En als jij aan het einde van het schooljaar lid werd van de nieuwsbrief, had je al heel veel mails gemist die wellicht voor jou ook interessant waren geweest.

Al die teksten heb ik destijds gebundeld tot een boek, bedoeld om kleuterleerkrachten aan het denken te zetten. Maar ondertussen bleef ik wekelijkse nieuwsbrieven sturen! In 2020 had ik alweer zoveel teksten verzameld dat het tijd werd voor een tweede boek. En dat ligt nu voor je.

Er zijn enkele dingen veranderd in dit tweede deel:

- Je vindt de leestips niet meer na elk hoofdstuk, maar in de inleiding van elk thema.
- Aan het begin van het boek heb ik een gedeelte opgenomen over reflecteren. Dit is een meer algemeen thema, waarin ik informatie geef over hoe je als leerkracht het reflecteren op je handelen in de klas praktisch aan kunt pakken. Dit eerste thema staat dus een beetje los van de andere thema's.

Wat hetzelfde is gebleven:

- Bij elk hoofdstuk vind je praktische tips die je meteen in de praktijk kunt toepassen.
- Er komen heel veel verschillende onderwerpen aan bod.
- Je kunt de hoofdstukken kriskras door elkaar lezen. Soms verwijs ik in de tekst naar een ander hoofdstuk, waar je verder kunt lezen over een onderwerp.

Sinds het eerste deel in 2018 verscheen, heb ik veel reacties gehad op *Werken in een kleuterwereld*. Wat me heel vaak gezegd werd, is dat het boek zo gemakkelijk las. 'Alsof juf Bianca tegen mij praat', zo werd het omschreven. Dat vond ik heel fijn om te horen.
Wat ik ook te horen kreeg – en dit was wat minder positief – is dat het boek wat weinig de diepte in ging. Lezers klaagden erover dat ze eigenlijk méér over bepaalde onderwerpen hadden willen weten. Dat begrijp ik heel goed!

Weet je, als je tijdens het lezen ergens het gevoel krijgt dat je meer zou willen weten en dat je aan dit boek niet voldoende hebt, dan zit je goed! Maak daar een (mentale) notitie van, maak gebruik van de leestips bij elk thema om dieper te kunnen graven. Je gaat op zo'n moment namelijk van onbewust onbekwaam naar bewust onbekwaam. Je realiseert je dat je ergens kennis tekortkomt, dat je meer nodig hebt om met dat onderwerp aan de slag te gaan. Dat vind je zeer waarschijnlijk niet in dit boek, maar daar is dit boek ook niet voor bedoeld.

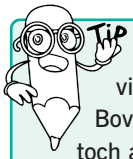

Alle links en alle boektitels die ik in dit boek noem, kun je eenvoudig terugvinden op mijn website JufBianca.nl/WieK2. Dat scheelt je heel wat zoekwerk! Bovendien veranderen links op andere websites soms; op deze manier kun je ze toch altijd terugvinden.

Heel veel plezier met lezen!

Bianca Antonissen
JufBianca.nl

Thema 1

Reflecteren op jezelf als leerkracht

Ik wil in dit tweede deel van *Werken in een kleuterwereld* graag dieper ingaan op reflecteren, het (verder) vormen van je visie op kleuteronderwijs en jouw eigen leerkrachthandelen. Ik vind het altijd prettig om met mijn nieuwsbrieven, die ik wekelijks verstuur, praktische onderwerpen af te wisselen met wat meer inzichtelijke nadenkonderwerpen.

Dat geldt ook voor mijn vorige twee boeken: *Spelen in uitdagende hoeken* is praktisch, met dit boek in de hand heb je een stappenplan om de hoeken in je lokaal uitdagend te maken. En *Werken in een kleuterwereld* is juist meer theoretisch. Het laat je nadenken over zaken die in iedere kleuterklas voorkomen. Tijdens het lezen is het de bedoeling dat je denkt: Ja, waarom doe ik dat eigenlijk zo? Kan het ook anders? Hoe dan?

Ik verstuur wekelijks nieuwsbrieven naar duizenden abonnees. Mag ik je daar iets over vragen? Hoe vaak heb je een nieuwsbrief, van mij of van wie dan ook, gelezen, of een bericht op social media of een artikel op mijn website, of een hoofdstuk in een van mijn boeken, waarbij je dacht: OH JA, DAAR BEN IK HET HELEMAAL MEE EENS! Hoe vaak heb je gedacht: Dat zou ik helemaal anders willen doen!, of: Ik ben benieuwd hoe dat zou werken in mijn klas, of: Ik zou het liefst NU in mijn klas aan de slag willen met xyz!?

En dan nu de belangrijkste vraag: Hoe vaak heb je ook daadwerkelijk ACTIE ondernomen nadat je dat dacht?

Als leerkracht ben je nooit uitgeleerd, je ontdekt elke keer wel iets nieuws. Iets waarvan je misschien wel DENKT: daar moet ik iets mee! Maar neem je ook de tijd om dat te DOEN?

December is traditiegetrouw de maand waarin we met z'n allen terugkijken op het afgelopen jaar. Wat ging er goed, wat was fijn en wat juist niet? Er worden overal lijstjes gemaakt met hoogtepunten. Als leerkracht nam ik aan het einde van het SCHOOLjaar ook altijd tijd om terug te blikken. Dat zijn twee momenten in het jaar waarop je kritisch kunt kijken naar je eigen leerkrachthandelen, maar waarop je ook kunt zien dat je eigenlijk al best veel gedaan en bereikt hebt. Waarom je zou moeten reflecteren, en hoe je dat kunt doen, vertel ik je graag in de komende hoofdstukken.

In de ideale situatie lees je eerst de hoofdstukken van dit eerste thema, voor je aan de andere thema's begint. Dan weet je nog beter hoe je dat wat je gelezen hebt om kunt zetten naar praktische stappen in je klas, om je een nóg betere leerkracht te maken.

HOOFDSTUK 1
Waarom zou jij moeten reflecteren op jezelf als leerkracht?

Als leerkracht ben je veel bezig met reflecteren. Je kijkt continu naar de opbrengsten van de kinderen, bekijkt hun ontwikkeling en doet van alles om die verder te helpen. Maar hoe vaak kijk je eigenlijk naar je eigen handelen, naar je eigen ontwikkeling? Van de kinderen kun je misschien feilloos hun onderwijsbehoefte benoemen, maar wat is JOUW behoefte, wat heb jij nodig om verder te komen? Waarschijnlijk heb je wel ieder schooljaar één of meerdere functioneringsgesprekken. Afhankelijk van de cultuur bij jullie op school kunnen dit heel waardevolle gesprekken zijn, waarin je echt zicht krijgt op je ontwikkeling. Maar toch blijft het heel goed om zélf ook je eigen handelen eens onder de loep te leggen. Dat heeft enkele voordelen:

Voordeel 1: Je bepaalt je eigen meetlat

Bij een functioneringsgesprek krijg je ongetwijfeld punten die je moet 'scoren', of er wordt een klassenbezoek afgelegd. Maar als je zelf reflecteert, kun je zelf de punten bepalen die je wilt bekijken. Ik geef je hier verderop enkele voorbeelden, maar het staat je dus vrij om er je geheel eigen feestje van te maken. Dit zorgt ervoor dat je je eigen meetlat bepaalt, zonder dat je afhankelijk bent van wat anderen belangrijk vinden.

Voordeel 2: Gebruik het als voorbereiding

Word jij zenuwachtig van een klassenbezoek of van gesprekken die over jou gaan? Gebruik de reflectie als voorbereiding hierop. Jij weet al wat je lastig vindt en waar je juist goed in bent. Zo kom je beslagen ten ijs, dat kan al heel wat onzekerheid en zenuwen wegnemen. Door te laten zien dat jij op jezelf kunt reflecteren, laat je ook zien dat je je werk serieus neemt. En daardoor nemen anderen jou weer serieus!

Voordeel 3: Waar wil je naartoe?

Van de kinderen weet je waarschijnlijk precies waar je ze ongeveer 'wilt hebben' voordat je ze 'aflevert' aan de volgende leerkracht. Het gaat hierbij verder dan de cognitieve vaardigheden, je wilt ook dat ze leren samenwerken, dat ze weten wat leren is, dat ze zich kunnen presenteren, dat ze zich veilig voelen, enzovoort. Daar werk je continu aan en daar reflecteer je ook op. Met dat einddoel in gedachten kun je onderweg precies bepalen waar je staat en wat je nog moet doen om verder te komen.

Maar dit geldt natuurlijk ook voor je eigen ontwikkeling! Bij alles wat je de kinderen bij wilt brengen, heb jij speciale leerkrachtvaardigheden nodig die je misschien nog beter wilt ontwikkelen. Als je niet weet waar je heen wilt, kun je ook niet bepalen hoe ver je al bent en welke stappen je nog moet zetten. Gebruik je reflectiemomenten om te bepalen waar je nu staat en of je nog op de juiste weg bent.

Wanneer reflecteer je?

Zoals ik in de inleiding al beschreef, zijn er voor een leerkracht twee mooie momenten om te reflecteren: in december en in juli. In december is het jaar bijna voorbij en kun je als leerkracht terugkijken op de afgelopen weken: de start van het schooljaar, de eerste belangrijke weken in de groepsvorming, de kennismaking met de kinderen. Je kijkt daarbij ook vooruit naar de eerste twee kwartalen van het nieuwe jaar: januari-maart en april-juni. In juli is het dan weer tijd om terug te blikken op het schooljaar én vooruit te kijken naar een nieuw schooljaar.

Natuurlijk kun je ook hier zelf bepalen welke periode je neemt. Misschien wil jij wel van vakantie tot vakantie kijken, of wil je na elk thema of seizoen een reflectie doen. Maak de periode niet te lang: als je nu bedenkt dat je over zes maanden ergens wilt zijn, deel dat dan altijd op in kleinere stappen. Waar wil je over drie maanden zijn? En waar moet je dan over een maand zijn, om zeker te weten dat je dat einddoel gaat bereiken?

Vind je het nog lastig om voor je te zien hoe dit in de praktijk werkt? Snap ik! Straks geef ik je voorbeelden, waardoor dat hopelijk duidelijk wordt.

Het past binnen een professionele organisatie om reflectiemomenten in te lassen, bijvoorbeeld tijdens een vergadering. Je hoeft dan niet en plein public te vertellen wat jij vindt van jouw ontwikkeling, maar iedereen zou op dat moment voor zichzelf (enkele van) de vragen uit het volgende hoofdstuk 2 kunnen beantwoorden. Als team bespreek je ongetwijfeld wel eens wat de doelen van de school zijn en of dat nog bij de visie aansluit. Maak er een gewoonte van om dit ook met je leerkrachthandelen te doen! Zet het op de agenda en DOE het ook.

Ja, maar, werkdruk

Een klein stukje over werkdruk, want ik kan me voorstellen dat je denkt: moet ik dat er óók nog bij doen? Als je elke dag ‘heel druk’ bent met je werk, is het JUIST goed om regelmatig even uit te zoomen. Je vraagt je dan telkens af of je nog wel op het goede pad loopt.

Stel je voor dat je met je collega’s een boswandeling maakt. Iedereen is heel druk met lopen, er worden veel stappen gezet. Maar als niemand op de kaart kijkt, weet niemand a) of het eindpunt wel bereikt wordt en b) of de huidige route wel de beste is. Veel stappen zetten op een verhard pad is eenvoudiger dan evenveel stappen tussen het struikgewas. Dus juist als er veel werkdruk is bij jullie op school, is het goed om zeker twee keer per jaar de reflectievragen uit hoofdstuk 2 te beantwoorden.

Hierboven vergelijk ik het onderwijs met een boswandeling. Je hebt een missie, dat is de bestemming die je probeert te bereiken. Je hebt een visie, een idee over hoe je daar het beste kunt komen. Maar als iedereen, met die missie en visie in gedachten, vervolgens ‘zomaar wat stappen zet’, zonder te weten in welke richting, dan verloopt die reis niet vlekkeloos. Het is belangrijk om regelmatig even op de kaart te kijken of nog steeds de juiste route gevolgd wordt. En als die ene collega dan zegt: ‘Kijk, hier is een leuk paadje!’ zou je met z’n allen moeten bepalen of jullie die afslag gaan nemen, of het jullie nog steeds bij de eindbestemming brengt.

Ik hoop dat je hier ook de vergelijking ziet met ‘die ene extra taak’ of ‘dat leuke schoolfeest’ dat iemand op je bordje probeert te schuiven. Je zou als team hier goed over moeten kunnen praten en niet ‘zomaar’ alles aan moeten pakken onder het mom ‘dit is leuk!’.

Ja, de reis moet leuk zijn. Maar als die reis niet uiteindelijk bij het juiste eindpunt aankomt, is de tocht voor niets geweest.

Reflectie

- Is er bij jou op school ruimte en aandacht voor reflecteren binnen het team?
- Neem jij de tijd om te reflecteren op je leerkrachthandelen?
- Zie jij het belang van reflecteren in?

Kijk regelmatig of je nog op het juiste pad wandelt.